

Урок 26 Розв'язування задач за темою «Заломлення світла на межі поділу двох середовищ. Закони заломлення світла»

Мета уроку: закріпити знання за темою «Заломлення світла на межі поділу двох середовищ. Закони заломлення світла», продовжити формувати навички та вміння розв'язувати фізичні задачі, застосовуючи отримані знання.

Хід уроку

Бесіда за питаннями

1. Які досліди підтверджують явище заломлення світла на межі поділу двох середовищ?
2. Який кут називають кутом заломлення?
3. Сформулюйте закони заломлення світла.
4. У чому причина заломлення світла?
5. Що показує відносний показник заломлення?
6. Як швидкість поширення світла пов'язана з оптичною густиною середовища?
7. Дайте означення абсолютного показника заломлення.
8. Порівняйте оптичні густини середовищ, якщо кут заломлення світла менший за кут падіння; більший за кут падіння.

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ

1. Чи можна створити плащ-невидимку, як у Гаррі Поттера?

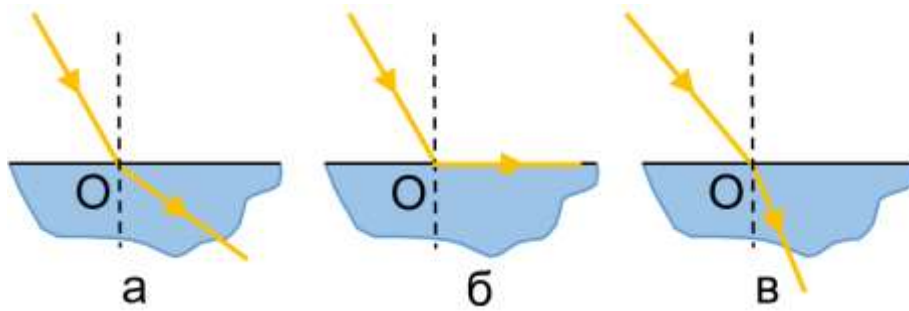
Так, можна. Коли ми бачимо об'єкт, ми бачимо видиме світло, яке відбивається від об'єкта. Винайдений плащ-невидимка не відбиває світло, а заломлює його таким чином, що світло огинає плащ і йде далі, не відбиваючись від його поверхні. Виходить, людина не бачить відбитого світла, і об'єкт у плащі стає невидимим.

2. Для чого скло автомобільних фар роблять не гладким, а рифленим, що складається ніби з маленьких тригранних призм?

Набір призмочок, з яких складається скло, збирає світло лампи і відхиляє його вниз на дорогу.

3. Промінь світла падає на межу між повітрям та склом. Який рисунок правильний?

Правильний рисунок в. Тому що, якщо промінь світла переходить у середовище з більшою оптичною густиною (тобто швидкість світла зменшується: $v_2 < v_1$), то кут заломлення є меншим від кута падіння: $\gamma < \alpha$;

4. За який час світло проходить шматок льоду товщиною 1 м?

Дано:

$$l = 1 \text{ м}$$

$$n = 1,31$$

$$c = 3 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

$$t - ?$$

Розв'язання

$$t = \frac{l}{v}; \quad n = \frac{c}{v} \quad \Rightarrow \quad v = \frac{c}{n};$$

$$t = \frac{ln}{c}; \quad [t] = \frac{\text{м} \cdot 1}{\frac{\text{м}}{\text{с}}} = \text{с}$$

$$t = \frac{1 \cdot 1,31}{3 \cdot 10^8} = 4,4 \cdot 10^{-9} (\text{с})$$

Відповідь: $t = 4,4 \text{ нс}$

5. Світловий промінь переходить із повітря у прозору рідину. Якщо кут падіння променя становить 45° , то кут заломлення дорівнює 30° . На який кут відхиляється промінь від початкового напрямку? Знайдіть показник заломлення рідини.

Дано:

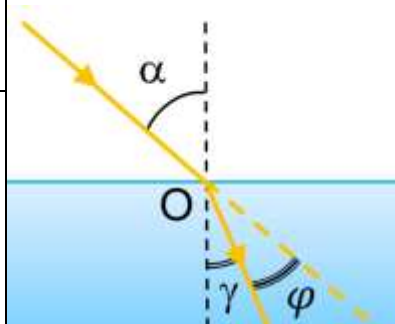
$$\alpha = 45^\circ$$

$$\gamma = 30^\circ$$

$$\varphi - ?$$

$$n_{21} - ?$$

Розв'язання

$$\alpha = \gamma + \varphi$$

$$\varphi = \alpha - \gamma$$

$$\varphi = 45^\circ - 30^\circ = 15^\circ$$

$$n_{21} = \frac{\sin \alpha}{\sin \gamma}$$

$$n_{21} = \frac{\sin 45^\circ}{\sin 30^\circ} = \frac{\frac{\sqrt{2}}{2}}{\frac{1}{2}} = \sqrt{2} \approx 1,41$$

Відповідь: $\varphi = 15^\circ$, $n_{21} \approx 1,41$

6. Промінь світла падає під кутом 60° з повітря на поверхню деякого прозорого середовища. Заломлений промінь змістився на 15° щодо свого початкового напрямку. Визначте швидкість поширення світла в другому середовищі, якщо у повітрі швидкість світла $3 \cdot 10^8 \text{ м/с}$.

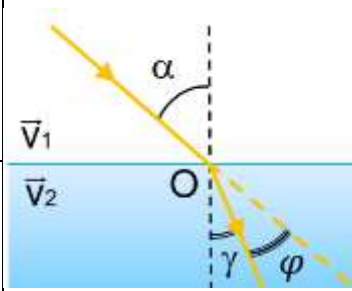
Дано:

$$\alpha = 60^\circ$$

$$\varphi = 15^\circ$$

$$v_1 = 3 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

$$v_2 = ?$$

Розв'язання

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = \frac{v_1}{v_2}$$

$$\alpha = \gamma + \varphi \Rightarrow \gamma = \alpha - \varphi$$

$$\frac{\sin \alpha}{\sin(\alpha - \varphi)} = \frac{v_1}{v_2}$$

$$v_2 = \frac{v_1 \cdot \sin(\alpha - \varphi)}{\sin \alpha}$$

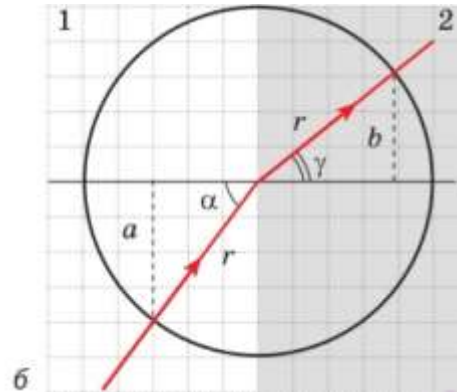
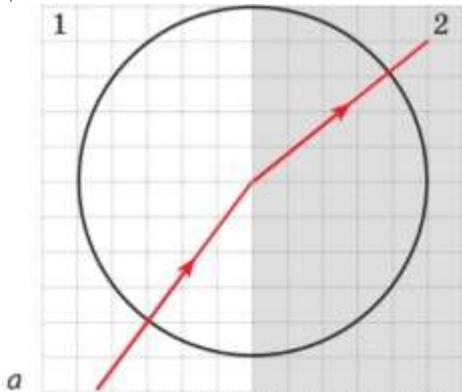
$$[v_2] = \frac{\frac{\text{м}}{\text{с}} \cdot 1}{1} = \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

$$v_2 = \frac{3 \cdot 10^8 \cdot \sin 45^\circ}{\sin 60^\circ} = \frac{3 \cdot 10^8 \cdot \frac{\sqrt{2}}{2}}{\frac{\sqrt{3}}{2}} = 3 \cdot 10^8 \cdot \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{3}}$$

$$\approx 2,45 \cdot 10^8 \left(\frac{\text{м}}{\text{с}} \right)$$

$$\text{Відповідь: } v_2 = 2,45 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

8. Світловий промінь переходить із середовища 1 у середовище 2 (рис. а). Швидкість поширення світла в середовищі 1 становить $2,4 \cdot 10^8$ м/с. Визначте абсолютний показник заломлення середовища 2 і швидкість поширення світла в середовищі 2.

Дано:

$$v_1 = 2,4 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

$$c = 3 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

$$n_2 = ?$$

$$v_2 = ?$$

Розв'язання

За означенням абсолютного показника заломлення:

$$n_2 = \frac{c}{v_2}$$

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = \frac{v_1}{v_2} \Rightarrow v_2 = \frac{v_1 \cdot \sin \gamma}{\sin \alpha}$$

Із рисунка б бачимо (r – радіус кола):

$$\sin \alpha = \frac{a}{r}; \quad \sin \gamma = \frac{b}{r}$$

$$\sin \alpha = \frac{4}{5} = 0,8; \quad \sin \gamma = \frac{3}{5} = 0,6$$

$$v_2 = \frac{2,4 \cdot 10^8 \cdot 0,6}{0,8} = 1,8 \cdot 10^8 \left(\frac{\text{м}}{\text{с}} \right)$$

$$n_2 = \frac{3 \cdot 10^8}{1,8 \cdot 10^8} \approx 1,67$$

Відповідь: $n_2 \approx 1,67$; $v_2 = 1,8 \cdot 10^8 \frac{\text{м}}{\text{с}}$

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити § 12, Вправа № 12 (4, 5, 7)

Виконати самостійну роботу

Виконане Д/з відправте на Human,

Або на електронну адресу Kmitevich.alex@gmail.com

Самостійна робота з теми «Заломлення світла на межі поділу двох середовищ. Закон заломлення світла»

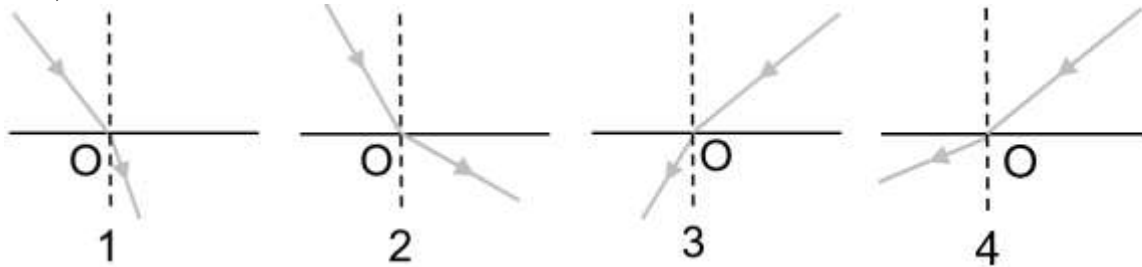
1. Як розташовані падаючий промінь, перпендикуляр до границі поділу двох середовищ, побудований у точці падіння променя, і заломлений промінь? (1,5 бали)

- а) Лежать на одній поверхні
- б) Лежать на одній прямій
- в) Лежать на одному промені
- г) Лежать в одній площині

2. Якщо кут падіння зменшиться, як зміниться кут заломлення? (1,5 бали)

- а) Не зміниться
- б) Зменшиться
- в) Збільшиться
- г) Інша відповідь

3. На яких рисунках зображено промінь світла, що переходить із середовища з меншою оптичною густиною в середовище з більшою оптичною густиною? (1,5 бали)

а) 2 і 3

б) 1 і 3

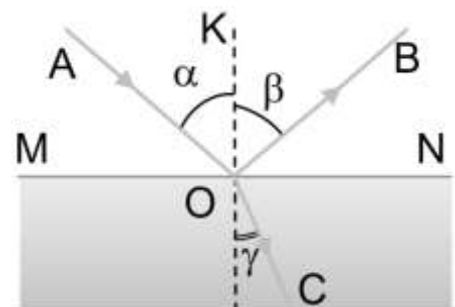
в) 2 і 4

г) 1 і 4

4. Визначте абсолютний показник заломлення середовища, в якому світло поширюється зі швидкістю $2,5 \cdot 10^8$ м/с. (1,5 бали)

5. Установіть відповідність між фізичним поняттям та його зображенням на рисунку. (3 бали)

а) Заломлений промінь	1. OK
б) Падаючий промінь	2. β
в) Кут відбивання	3. α
г) Перпендикуляр, побудований у точці падіння променя	4. OC
	5. AO

6. Знайдіть кут падіння світла і показник заломлення рідини, якщо кут заломлення 30° , а кут між відбитим променем та заломленим становить 105° . (3 бали)